

11.8.2005

136/2/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

PAKKOKEINOLUPIEN MÄÄRÄAIKOJEN LASKEMINEN

1
ASIA

Olen useiden käräjäoikeuksien tarkastuksilla kiinnittänyt huomiota pakkokeinolain 5a luvussa tarkoitettujen (ja vastaavien poliisilaissa säänneltyjen) pakkokeinoasioiden käsittelyyn ja ratkaisuihin. Tällöin olen havainnut, että käräjäoikeuksilla – ja vaatimuksia esittävillä tutkinnanjohtajilla – ei ole vakiintunutta käytäntöä lupien enimmäispituudesta. Tarkastuksilla käydyissä keskusteluissakin on käynyt ilmi, että asiasta vallitsee erilaisia käsityksiä.

Otin asian eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi.

2
SELVITYS

Pyysin asian selvittämiseksi oikeusministeriöltä sekä sisäasiainministeriön poliisiosastolta kummaltakin lausunnon (liitteenä).

3
RATKAISU

3.1
Kysymyksenasettelu – kolme tulkintavaihtoehtoa

Pakkokeinolain (450/1987; jäljempänä PKL) 5a luvun 7 §:n 1 momentin mukaan telekuuntelua ja televalvontaa koskeva lupa voidaan antaa kerrallaan enintään *yhdeksi kuukaudeksi*. Säännöksen 2 momentin mukaan teknistä kuuntelua koskeva lupa tai päätös voidaan antaa kerrallaan enintään *yhdeksi kuukaudeksi*.

Käytännössä on esiintynyt lähinnä kolmentyyppistä menettelyä säännöksessä tarkoitettujen pakkokeinojen kuukauden määräajan määrittelyssä.

Ensimmäinen tulkintavaihtoehto

Ensinnäkin lupa voidaan myöntää esimerkiksi 3.7.–3.8.2003 väliselle ajalle. Oikeuskirjallisuudessa on tuettu tätä tulkintaa, mutta näkemystä ei ole lähemmin perusteltu (Pölönen, Pasi: Salaiset pakkokeinot (1997) s. 133). Kuitenkin, jos lupa myönnetään tämän tulkinnan mukaisesti, näyttäisi poliisille tulevan lupa

pakkokeinon käyttöön kuukaudeksi ja yhdeksi päiväksi.

Tämän tulkinnan tueksi on tarkastuksilla viitattu lähinnä lakiin säädettyjen määräaikain laskemisesta (150/1930; jatkossa määräaikalaki). Esitutkinta- ja pakkokeinolain esitöissä todetaan, että pidätysajan samoin kuin muidenkin pakkokeinolain mukaisten määräaikojen laskemisessa sovelletaan määräaikalakia (HE 14/1985 vp s. 43). Vastaavasti PKL 1 luvun uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että pidättämistä ja vangitsemista koskevien määräaikojen laskemiseen sovelletaan määräaikalakia (HE 251/1989 vp s. 3).

Ilmeisesti tähän perustuen oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että pakkokeinoasioissa säädettyihin määräaikoihin sovelletaan määräaikalakia (Helminen ym.: Esitutkinta ja pakkokeinot (2002) s. 536). Kysymys näyttää olevan siten muistakin pakkokeinoista – poislukien PKL 1 luvun 28a §:n tarkoittamat tapaukset.

Toinen tulkintavaihtoehto

Toisen tulkinnan mukaan lupa myönnetään esimerkiksi ajalle 3.7.–2.8.2003. Tuomioistuimet ovat tähän tulkintaan vedoten hylänneet poliisin vaatimuksia (yhden päivän osalta). Tämän tulkinnan tueksi voidaan nähdäkseni esittää PKL 5a luvun 7 §:n sanamuodon lisäksi ainakin ratkaisu KKO 1978 II 119. Korkeimman oikeuden ratkaisuselosteen mukaan ehdollisen rangaistuksen koetusajan kestoa laskettaessa oli sekä tuon määräajan alkamis- että päättymispäivä otettava lukuun. Jutussa täysin vuosin asetetun koetusajan päättymispäiväksi ei siten voitu määrätä alkamispäivää järjestysnumeroltaan vastaavaa määräkuukauden päivää, vaan sitä edeltänyt päivä.

Samantyyppistä ajattelua näyttää edustavan 1.1.2006 voimaan tuleva rikoslain 8 luvun 17 § (297/2003). Säännöksen mukaan vanhentumisaika päättyy sen alkamispäivää järjestysnumeroltaan vastaavaa päivää edeltävän vuorokauden päättyessä. Ainakin tässä kohtaa katsottiin siis olevan tarvetta selventävään säännökseen (ks. LaVM 1/2001 vp s. 6, ks. myös Havansi, Erkki: Määräajat ja oikeudenkäynti. Porvoo 2004 s. 235–236).

Kolmas tulkintavaihtoehto

Kolmas (ja havaintojeni mukaan harvinaisin) tulkinta on se, että lain maininnan kuukaudesta katsotaan tarkoittavan 30 päivää. Lupa myönnetään esimerkiksi 3.2.–4.3.2003; tai jopa 5.3.2003 asti jos katsotaan määräaikalain 2 §:n soveltuvan tilanteeseen.

3.2

Lausunnot

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausunnon mukaan eri säännöksissä kuukaudella tarkoitetaan kalenterikuukautta tai sitä vastaavaa aikaa. Kuukautena ilmaistun määräajan pituus vaihtelee kalenteriajankohdasta riippuen 28 ja 31 vuorokauden välillä.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyy kymmeniä määräaikoja, jotka on ilmaistu kuukausin tai vuosin. Prosessuaalisia määräaikoja koskee laki säädettyjen määräaikain laskemisesta. Aineellisten määräaikojen laskemistapaa ei yleensä ole lainsäädännössä erikseen säännelty.

Syyteoikeuden vanhentumisen määräaika laskettaessa on pidetty vakiintuneena tulkintaa, jonka mukaan syyteoikeus vanhentuu sen vuorokauden alussa, joka vastaa järjestysnumeroltaan tekopäivää ja -kuukautta (HE 27/1999). Tästä on 1.1.2006 voimaan tulevassa rikoslain 8 luvun 17 §:ssä oma säännöksensä.

Pakkokeinolaissa tarkoitetun luvan voimassaoloaika laskettaessa voidaan oikeusministeriön näkemyksen mukaan perustellusti puoltaa samanlaista lähestymistapaa kuin syyteoikeuden vanhentumisen kohdalla. Toisaalta mikään ei estäisi tarkentamasta pakkokeinoja koskevia hakemuksia ja tuomioistuinratkaisuja niin, että niissä mainittaisiin päivämäärän lisäksi kellonaika. Tällöin luvassa tarkoitettu aika mahdollisimman tarkoin vastaisi kalenterikuukautta ja lausuntopyynnössä (edellä kohdassa 3.1) tarkoitetuilta tulkintaongelmilta välttyttäisiin. Oikeusministeriön mukaan kellonajoilla operoiminen on pakkokeinoasioissa entuudestaan tuttua niin poliisille kuin tuomioistuimille, joten hakemusten ja päätösten entistä täsmällisempi muotoilu omaksuttaisiin nopeasti.

Mikäli tulkintaongelman ratkaisemiseksi ryhdyttäisiin lainsäädäntötoimenpiteisiin, saattaisi oikeusministeriön näkemyksen mukaan olla perusteltua käydä pakkokeinolain lisäksi läpi kaikki muutkin aineellisia määräaikoja sisältävät säädökset tai vaihtoehtoisesti valmistella yleinen kaikkia aineellisia määräaikoja koskeva laki määräaikojen laskemisesta.

Oikeusministeriö toi vielä esille, että lakivaliokunta on mietinnössään LaVM 31/2002 vp katsonut, että esitutkintalaki ja pakkokeinolaki on syytä uudistaa kokonaisuudessaan. Määräajan laskemista koskevaa tulkintaongelmaa voitaisiin tarkastella myös tässä yhteydessä.

Sisäasiainministeriö

Sisäasiainministeriö totesi lausunnossaan, että pakkokeinolain 5a luvun 7 §:ssä tarkoitettujen pakkokeinojen (telekuuntelu, -valvonta ja tekninen kuuntelu) osalta ei ole tarkkarajaisesti säännelty mitä kuukauden määräaika tosiasiallisesti tarkoittaa. Pakkokeinolain esitöissä mainitaan, että niin pidätysajan kuin muidenkin pakkokeinolain mukaisten määräaikojen laskemiseen sovelletaan määräaikalakia. Sisäasiainministeriön poliisiosasto on koulutuksessa ja päivittäisohjauksessa linjannut poliisihallintoa mainittujen pakkokeinolupien määräajoissa noudattamaan määräaikalakia. Lausunnon mukaan myös oikeuskirjallisuus tukee tätä tulkintaa.

Sisäasiainministeriön näkemyksenä on, että näiden pakkokeinojen määräaikoja tulisi kuitenkin säännöksin tarkentaa. Tällöin välttyttäisiin tulkintaongelmista aiheutuvista määräaikojen ylityksistä. Säännöksissä tulisi rikoksesta epäiltyihin kohdistuvien pakkokeinojen määräajoissa kuukauden aikamääreen sijasta esimerkiksi käyttää aikamäärettä 30 vuorokautta. Tuomioistuin voisi myös

määrätä luvan alkamista ja päättymistä tarkoittavat kellonajat. Sisäasiainministeriö toi vielä esille, että myös tuomioistuimilla on erilaisia tulkintoja määräaikalain soveltamisesta.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Määräaikalain soveltuvuus pakkokeinolain mukaisiin määräaikoihin

Kysymyksellä telepakkokeinojen "kuukauden" pituuden määrittelyllä ei sinänsä ole kovin suurta merkitystä ajateltaessa perus- ja ihmisoikeuksien tosiasiallista suojaa yksittäistapauksissa. Näin on yhtäältä siksi, että esitutkintaviranomaisten tulee pakkokeinolain 5a luvun 11 §:n mukaan lopettaa pakkokeinon käyttö heti kun sen tarkoitus on saavutettu. Toisaalta esitutkintaviranomaiset voivat hakea jatkolupaa – kuten usein tapahtuu – silloin, kun pakkokeinon tarkoitusta ei vielä ole saavutettu. Käytännössä salaisten pakkokeinojen käytön pituudessa olennaisinta ovatkin erilaiset tosiasialliset olosuhteet ja asian selvitetty tila, ei niinkään se, miten pitkäksi ajaksi pakkokeinolupa voidaan lain mukaan enimmillään myöntää (kun puhutaan muutaman päivän marginaalista).

Mielestäni on silti periaatteellisesti tärkeää, että pakkokeinojen käyttö on mahdollisimman täsmällisesti säänneltyä. Tuomioistuinkäytäntö näyttää vakiintumattomalta ja telepakkokeinoasioissa ennakkoratkaisuja syntyy jo "vastapuolenkin" puuttumisen vuoksi edes hovioikeustasolla erittäin vähän. Tuomioistuinten ja poliisin välillä epäselvä tilanne näyttää myös aiheuttavan turhaa epävarmuutta.

Asian tarkastelun lähtökohtana on kysymys siitä, soveltuuko tai missä määrin määräaikalaki soveltuu pakkokeinolain mukaisten määräaikojen laskemiseen. Edellä mainittu, ilman tarkempia perusteluja esitetty, lausuma pakkokeinolain esitöissä (ei siis laissa) on parinkymmenen vuoden takaa eli ajalta ennen perusoikeusuudistusta. Perusoikeusuudistuksen myötä pakkokeinolainsäädännön tarkkarajaisuudelle asetetut kohonneet vaatimukset huomioon ottaen voidaan kysyä, onko vuodelta 1930 peräisin oleva määräaikalaki ylipäätään soveltuva mihinkään pakkokeinoihin.

Pakkokeinolain 1 luvun 28a §:ssä on nimenomaisesti sivuutettu määräaikalain 5 §:n soveltaminen muun muassa pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisessä, vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä sekä vangitsemisvaatimuksen tekemisessä muutoksenhakutuomioistuimessa. Laissa sivuutettu määräaikalain 5 § pidentää muun muassa pyhäpäivänä tai arkilauantaina päättyvän määräajan seuraavalle arkipäivälle (ks. myös HE 251/1989 vp s. 6 ja 12).

Sanotut rajoitukset ns. pyhäpäiväpidennyksen soveltamiselle vapaudenriistoasioissa ovat perusteltuja. Säännöksen *e contrario* -tulkinta eli vastakohtaistulkinta viittaisi siihen, että muilta osin määräaikalakia tulisi soveltaa pakkokeinolain kohdalla. Tulkinnan tueksi on siis löydettävissä argumentti sekä säännöksen sanamuodosta että lain esitöistä. Kyse on lainsäätäjän aikanaan suorittamasta valinnasta.

Säännöksiä nykyään tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että alkuperäisessä muodossaan pakkokeinolaissa oli 1 luvun lisäksi vähemmän säännöksiä noudatettavista määräajoista kuin nykyään voimassa olevassa laissa. Alkuperäisessä pakkokeinolaissa (450/1987) määräajoista 1 luvun ohella säänneltiin vain 2 luvun 6 §:ssä (matkustuskiellon kumoaminen), 3 luvun 4 §:ssä (hukkaamiskiellon ja vakuustakavarikon kumoaminen), 4 luvun 4 §:ssä (määräaika lähetyksen pysäyttämiseksi takavarikkoa varten), 4 luvun 11 §:ssä (takavarikon kumoamisajankohta) ja 4 luvun 17 §:ssä (takavarikoidun esineen palauttamisen ajankohta).

Voimassa olevassa pakkokeinolaissa on uusia määräaikoja ensinnäkin vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta suoritettaville toimenpiteille (3 luvun 6a § ja 4 luvun 15a §). Käsillä olevassa asiassa relevantimpi uusi määräaikäsäännös on 5a luvun 7 §:ssä, joka säätelee salaisten kuuntelupakkokeinojen enimmäispituudeksi yhden kuukauden. Edelleen, poliisilain (493/1995) 3 luvun 32b §:n 3 momentin viittaussäännöksen mukaan päätettäessä tuomioistuimessa poliisilain mukaisesta televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta, noudatetaan muun muassa PKL 5a luvun 7 §:n määräaikäsäännöstä. Tämäkin määräaikäsäännös on säädetty pakkokeinolain ja mainitun hallituksen esityksen (14/1985 vp s. 43) lausuman jälkeen.

Tarkoittamani hallituksen esityksessä esitetty näkemys määräaikalain soveltuvuudesta pakkokeinolain mukaisten määräaikojen laskemisessa on nähdäkseni alkujaan koskenut tilanteita, joissa ei ole lähtökohtaisesti kyse yhtä perusoikeusherkistä kysymyksistä kuin mitä on laita uusien salaisten pakkokeinojen kohdalla. Ankarimpina toimenpiteinä "alkuperäisistä" toimivaltuuksista voidaan tässä katsannossa mielestäni pitää matkustuskieltoa koskevaa sääntelyä sekä lähetyksen pysäyttämistä; muut määräajoin säännellyt tilanteet liittyivät ensisijaisesti omaisuuden suojaan. Kaikki nämä pakkokeinot ovat kuitenkin luonteeltaan ja vaikutuksiltaan hyvin erityyppisiä kuin esimerkiksi telekuuntelu.

On huomattavaa, että hallituksen esityksen siteeratussa näkemyksessä ei ole voitu ottaa huomioon perusoikeusuudistuksessa esille nostettuja näkökohtia. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan mietinnössä perusoikeusuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994) täsmennettyjä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä (koskien muun muassa rajoituksen sisällöllistä tarkkarajaisuutta ja sääntelyn täsmällisyyttä) ei ole voitu ottaa huomioon määräaikakysymyksessä. Näiden toimivaltuuksien sääntelyn tarkkarajaisuutta on korostettu myös ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä (esimerkiksi Kopp v. Sveitsi -tuomiossa (25.3.1998) kohta 72).

Pidän hallituksen esityksen mukaista tulkintaa määräaikalain soveltuvuudesta perusoikeusnäkökulmasta katsottuna erityisen ongelmallisena vuodesta 1995 lähtien säädettyjen uusien salaisten pakkokeinojen kohdalla. Määräaikalain säännösten soveltaminen laskettaessa PKL 5a luvun mukaisten pakkokeinolupien päättymispäivää johtaisi myös käytännössä hankaliin tulkintatilanteisiin.

Määräaikalain 3 §:n mukaan aika, joka on määrätty viikkoina, kuukausina tai vuosina nimitetyn päivän jälkeen, päättyy sinä viikon tai määräkuukauden

päivänä, joka nimeltään tahi järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyisi, pidetään sen kuukauden viimeinen päivä määräajan loppupäivänä.

Säännös johtaa, sikäli kuin sen katsotaan soveltuvan pakkokeinolakiin, edellä esiteltyyn ensimmäiseen tulkintavaihtoehtoon. Lähemmin tarkasteltuna, säännöksen toisen virkkeen mukainen sääntö johtaa siihen, että esimerkiksi 31.10. alkavan kuukauden mittaisen luvan tulisi päättyä 30.11. (eikä 1.12, koska marraskuussa on vain 30 päivää).

Ongelmallinen tilanne aiheutuu kuitenkin silloin, jos luvan voimassaolon viimeinen päivä sattuisi viikonlopulle tai pyhäpäivälle. Tällöin määräaikalain 5 §:n mukaan saa "tehtävän toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen". Tulkinta, jolla esimerkiksi telekuuntelua jatkettaisiin luvassa mainitun viikonloppuun sijoittuvan päivän yli seuraavalle arkipäivälle tarkoitetun "pyhäpäiväpitenemisen" johdosta, olisi nähdäkseni yksiselitteisesti vastoin PKL 5a luvun 7 §:n sanamuotoa (määräaikalaki on 1 §:n mukaisesti toissijaisesti sovellettava laki). Tällaista tulkintaa ei tarkastushavainnoilla ole tullutkaan tietooni. Esimerkki kuitenkin osoittaa määräaikalain soveltamisen ongelmallisuuden PKL 5a luvun määräaikoihin.

Viimeksi käsiteltyä kysymystä mutkistaa edelleen oikeustieteellisessä kirjallisuudessa suoritettu jaottelu niin sanottuihin prosessuaalisiin ja materiaalisiin määräaikoihin. Prosessuaalisia määräaikoja luonnehtii se, että niiden noudattaminen on välttämätöntä jo alkaneen prosessin jatkumiseksi (tällaisia määräaikoja liittyy muun muassa tyytymättömyyden ilmoittamiseen ja valituksen tai takaisinsaannin tekemiseen). Materiaaliset määräajat liittyvät aineellisoikeudellisten vaateiden olemassaoloaikaan (ks. Havansi mts. 53 ss). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että määräaikalain 5 §:n "pyhäpäiväpiteneminen" soveltuu vain prosessuaalisiin määräaikoihin mutta ei sen sijaan materiaalisiin määräaikoihin (ks. KKO 1974 II 21 ja KKO 1997:203 sekä Lappalainen, Juha: teoksessa Prosessioikeus (2003) s. 383).

Pakkokeinolain mukaisia viranomaistoimien määräaikoja on mielestäni vaikea yksiselitteisesti sijoittaa jompaankumpaan määräaikakategoriaan. Ilmeisesti nämä määräajat tulisi kuitenkin lähinnä sijoittaa materiaalisten määräaikojen puolelle. Toisaalta, tällöin systematiikkaa häiritsee se, että pakkokeinolaissa ja sen esitöissä on silti nimenomaisesti käsitelty määräaikalain 5 §:n soveltumattomuutta vapaudenmenetyksasioissa. Kysymyksenasettelu on tosin viime kädessä sikäli teoreettinen, että laki ei itsessään tunne puhuttua määräaikojen jaottelua.

Johtopäätökseni yllä puheena olleen hallituksen esityksen lausuman taustasta ja käsittelemistäni tulkintatilanteista on, että määräaikalain soveltaminen pakkokeinolain (ja poliisilain) mukaisten viranomaistoimienpiteiden määräaikoihin on epätyytyttävää perusoikeusrajoitusten tarkkarajaisuutta koskevien vaatimusten näkökulmasta. Määräaikalain soveltaminen ei myöskään itsessään anna selvää vastausta siihen, miten PKL 5a luvun 7 §:n ilmaisua "kuukaudeksi" tulee viime kädessä tulkita.

Saatan määräaikalain soveltamisesta esittämäni käsityksen oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön poliisiosaston tietoon tarpeelliseksi arvioitavia

toimenpiteitä varten.

3.3.2

Näkemykseni "kuukauden" määrittelystä

Yllä todetuin tavoin en pidä määräaikalain soveltamista tyydyttävänä pakkokeinolain mukaisten määräaikojen määrittelyssä. Määräaikalaki ei tarjoa käsitteelliseen ongelmaan selvää ratkaisua, vaan on päinvastoin omiaan herättämään tulkintaa entisestään vaikeuttavia lisäkysymyksiä. Peruslängökohtani PKL 5a luvun 7 §:n määräaikakysymyksen ratkaisemiselle on se, että tulkinnan "kuukaudesta" tulisi olla mahdollisimman yksiselitteinen.

Yksiselitteisyyteen on periaatteessa mahdollista päästä usealla tavalla, kuten nykyään esiintyvistä erilaisista tulkinnoistakin voidaan päätellä. Ongelma onkin juuri siinä, että laki mahdollistaa valinnan useamman vaihtoehdon välillä. Keskeisintä määrittelykysymyksessä on juuri se, että asia tulisi siten yleispätevästi määrittelyksi, että lupahakemus ja lupa voidaan ja pitää yksilöidä samoin tavoin eri asioissa.

Mielestäni luonnollisin tulkinta olisi syyteoikeuden vanhentumisaikaa vastaava tulkinta. Kuukauden määräaika toisin sanottuna päättyisi sen alkamispäivää järjestysnumeroltaan vastaavaa päivää edeltävän vuorokauden päättyessä (tulkintavaihtoehto 2 edellä, eli esimerkiksi 3.7.–2.8.2003). Kuukauden määrittely vastaisi vielä tarkemmin arkikielessä kuukaudella ymmärrettävää aikaa, jos määräaika päättyisi edellisen määrittelyn mukaisen vuorokauden sinä kellonaikana, jona lupa myönnettiin. Menettelylle ei käsitykseni mukaan olisi teknisiä tai muitakaan esteitä.

Tulkintavaihtoehto 1, jonka mukaan lupa olisi voimassa järjestysnumeroltaan saman päivän loppuun asti kuin jona lupa myönnettiin (esimerkiksi 3.7 – 3.8.2003), on sikäli sanamuodonmukaisen tulkinnan kannalta epätydyttävä, että tulkinnan mukaan lupa annettaisiin tosiasiallisesti kuukaudeksi ja päiväksi. Tämäkin tulkinta olisi toisaalta mahdollinen, jos asiasta saataisiin selvä lainsäätäjän kannanotto. Tilanteen ollessa nykyään tulkinnanvarainen on mielestäni yksityiselämän suojasta säätävän perustuslain 10 §:n ja perustuslain 22 §:n kannalta perusoikeusmyönteisempää lähteä siitä, että lupaa ei myönnettäisi kuukauden ylittäväksi päiväksi.

Yllä suosimani tulkinta johtaa siihen, että luvan tosiasiallinen pituus on riippuvainen kulloisestakin kalenterikuukaudesta, jonka pituus puolestaan vaihtelee 28 päivästä 31 päivään. Asiantilaa on mielestäni kuitenkin hyväksyttävä: Kuten edellä on todettu, salaisen pakkokeinon tosiasiallinen perus- ja ihmisoikeuksia rajoittava vaikutus riippuu ensisijaisesti rikostutkinnallisista seikoista. Kyse ei muutenkaan olisi siitä, että luvan kohteet asetettaisiin (sattumanvaraisesti) eriarvoiseen asemaan. Kuvaamani määrittely on mielestäni käytännössä toimiva, ja pidän sitä selvempänä kuin esimerkiksi 30 päivän kiinteää aikarajaa (tulkintavaihtoehto 3 edellä).

Korostan vielä, että lainsäädännöllisten valintojen tekeminen ei kuulu oikeusasiamiehen tehtäviin. En myöskään voi puuttua riippumattomien tuomioistuinten suorittamaan oikeuskysymysten tulkintaan. Käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi katson silti perustelluksi esittää käsillä olevasta asiasta

oman tulkintanäkemykseni. Pakkokeinolain 5a luvun mukaisten pakkokeinolupien enimmäispituudesta tulisi nähdäkseni joka tapauksessa säätää laissa nykyistä yksiselitteisemmin. Lähetän tässä tarkoituksessa jäljennöksen päätöksestäni oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön poliisiosaston tietoon ministeriöiden tarpeelliseksi katsomia toimenpiteitä varten.

3.3.3

Pakkokeinolain mukaisen teknisen katselun enimmäiskesto

Asian käsittelyn yhteydessä huomioni kiinnittyi myös siihen, että pakkokeinolain mukaisen, tuomioistuimen lupaa edellyttävän, teknisen katselun lupa voidaan myöntää pidemmäksi aikaa kuin vastaava poliisilain mukainen lupa. Otin asian tarkasteltavakseni, koska näyttää epäselvältä, onko asiantila nimenomaisesti lainsäätäjän tarkoittama.

Totean, että poliisilain mukaiselle tekniselle tarkkailulle ei ole laissa säädetty ylärajaa. Lain esitöistä ilmenee, että poliisilain mukainen tekninen tarkkailu (käsittäen teknisen kuuntelun, -katselun ja -seurannan) on luvallista "*niin kauan, kun edellytykset sen aloittamiselle ovat jatkuvasti olemassa*" (HE 57/1994 vp s. 62). Vastaavasti pakkokeinolain mukaiselle tekniselle seurannalle ei ole ajallista kattoa (ks. HE 22/1994 vp s. 29). Pakkokeinolaissa tai sen esitöissä ei lausuta mitään teknisen katselun enimmäiskestosta. Teknistä katselua ja seurantaa voi siten suorittaa niin kauan kuin toimenpiteen tarkoitus sitä edellyttää, suhteellisuusperiaatteen rajoissa (ks. myös Pölönen mts. s. 58, 64 ja 135). Pakkokeinolain mukaiselle tekniselle kuuntelulle sitä vastoin on pakkokeinolain 5a luvun 7 §:ssä säädetty kuukauden enimmäiskesto.

Ero poliisilain ja pakkokeinolain välisessä sääntelyssä näyttäisi olevan siinä, että tuomioistuimen lupaa edellyttävän teknisen katselun tilanteissa – joissa katselulaite on tarkoitus sijoittaa tarkkailtavan henkilön tai epäillyn henkilöautoon tai siihen tilaan, jossa henkilö oleskelee – lupa voidaan poliisilain mukaan haettuna myöntää enintään kuukaudeksi. Sen sijaan pakkokeinolain mukaisen, tuomioistuimen lupaa edellyttävän, teknisen katselun enimmäispituudesta ei ole nimenomaisesti säädetty.

Ero johtuu siitä, että poliisilain 32b §:n 3 momentissa viitataan muun muassa pakkokeinolain 5a luvun 7 §:ään. Poliisilain 32b §:n 3 momentin mukaan "*Edellä 1 momentissa tarkoitettun asian käsittelystä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5–9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.*" PKL 5a luvun 7 §:n soveltuvin osin soveltaminen tarkoittaa nähdäkseni juuri sitä, että poliisilain mukainen, tuomioistuinlupaa edellyttävä, tekninen katselulupa voidaan saada enimmillään kuukaudeksi kerrallaan.

Sen sijaan pakkokeinolain 5a luvun 6 §:n (646/2003) mukaan tuomioistuimen lupaa edellyttävän teknisen katselun osalta vain viitataan vangitsemisasioiden käsittelyjärjestykseen. Mainitusta pykälästä tai muualtakaan laista ei löydy säännöstä, joka määrittäisi tällaiselle tekniselle katselulle enimmäiskeston.

Säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä todetaan tältä osin seuraavaa:
"Säännökset menettelystä päätettäessä --- teknisestä kuuntelusta ja teknisestä

katselusta, jossa kuuntelu- tai katselulaite on tarkoitus sijoittaa epäillyn käyttämään kulkuneuvoon taikka siihen tilaan, jossa epäilty oleskelee, puuttuvat. 1 momenttia ehdotetaankin muutettavaksi siten, että näistä asioista ja myös vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan kohdistettavasta teknisestä kuuntelusta päätettäessä noudatettaisiin samoja menettelytapoja kuin telekuuntelusta ja televalvonnasta päätettäessä" (HE 52/2002 vp s. 68). Peruste vastaavaan kuukauden enimmäismääräjälle pakkokeinolain mukaiselle tekniselle katselulle olisi periaatteessa tulkinnallisesti löydettävissä maininnasta "samoja menettelytapoja". Kysymys on kuitenkin tulkinnanvarainen. Asiasta ei joka tapauksessa ole selvästi laissa säädetty.

Voimassa olevan lain sanamuodon mukaan poliisilain mukainen tekninen katselulupa voidaan siis antaa tuomioistuimessa korkeintaan kuukaudeksi kerrallaan, siinä kun pakkokeinolain mukainen lupa tekniseen katseluun voidaan antaa periaatteessa määräämättömäksi ajaksi. Viimeksi mainittu menettely olisi luonnollisesti muun muassa pakkokeinolain 7 luvun 1a §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen vastainen, eikä tällaisia lupia ole tullut tietooni.

Pidän kerrottua lainsäädännöllistä asiantilaa epätyytyttävänä. Saatan käsitykseni poliisilain ja pakkokeinolain keskinäisestä epäsystemaattisuudesta oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön poliisiosaston tietoon mahdollisten lainsäädäntötoimenpiteiden tarpeellisuuden arvioimiseksi.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.3.1, 3.3.2 ja 3.3.3 esittämäni käsitykset oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön poliisiosaston tietoon päätöksestä ilmenevässä tarkoituksessa.